

VALSTS
KONKURĒTSPĒJAS
KOMISIJA

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTA KANCELEJA

Ekonomikas ministrija

LATVIJAS LIELIE EKSPORTĒJOŠIE UN INOVATĪVIE UZŅĒMUMI PAR KONKURĒTSPĒJU UN UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDI

INOVĀCIJA

PRODUKTIVITĀTE

EKSPORTSPĒJA

SADARBĪBA

CILVĒKKAPITĀLS

BIROKRĀTIJA

Arnis Sauka

Rīgas Ekonomikas augstskolas - SSE Riga profesors,
Vidzemes Augstskolas padomes priekšsēdētājs

Pētījuma mērķis ir, aptaujājot Latvijā reģistrētos lielākos eksportējošos uzņēmumus, sistemātiski klasificēt uzņēmumu galvenos izaicinājumus inovāciju, produktivitātes, birokrātijas, sadarbības, eksportspējas un cilvēkkapitāla jomās.

Sadarbības partneri un interviju veicēju kolektīvs

Edmunds Valantis, Jānis Salmiņš, Raivis Bremšmits, Ilze Beināre, Dace Gaile, Dace Zile, Marina Blaške, Ilze Lore, Dace Butāne, Mārtiņš Jansons, Elīna Pētersone, Anda Paegle, Laura Štrovalde, Laura Stelmaka-Leja, Agnese Belte, Baiba Januma, Jūlija Jaunrodziņa, Karīna Cine, Ineta Irbe, Ričards Švītiņš, Ieva Veisa, Eduards Lielpēters, Ksenija Tkačenko, Sanita Zakse, Madara Treimane, Toms Buls, Mareks Miķelsons, Inga Pētersone

VALSTS
KONKURĒTSPĒJAS
KOMISIJA

Arnis Sauka, Agnese Veckalne, Andris Šutka, Arkādijs Zvaigzne, Daunis Auers, Elīna Pajuste, Guntars Kitenbergs, Kristīne Bērziņa, Liene Briede, Sanita Mertena, Uldis Biķis, Vita Rovīte

Pateicība Valsts ieņēmumu dienestam, Centrālās statistikas pārvaldei par sniegtajiem datiem un atbalstu uzņēmumu atlases metodoloģijas izstrādē, kā arī sevišķs paldies Agnesei Rožkalnei par atbalstu interviju organizēšanā un datu apstrādē!

Pētījuma pasūtītājs

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTA KANCELEJA

BIOVENTA

ELKO
CABLE SHARPER

Jensen Metal

KUREKSS

**Latvijas
Finieris**

 Orkla
Latvija

rettenmeier®
PREMIUM OF WOOD

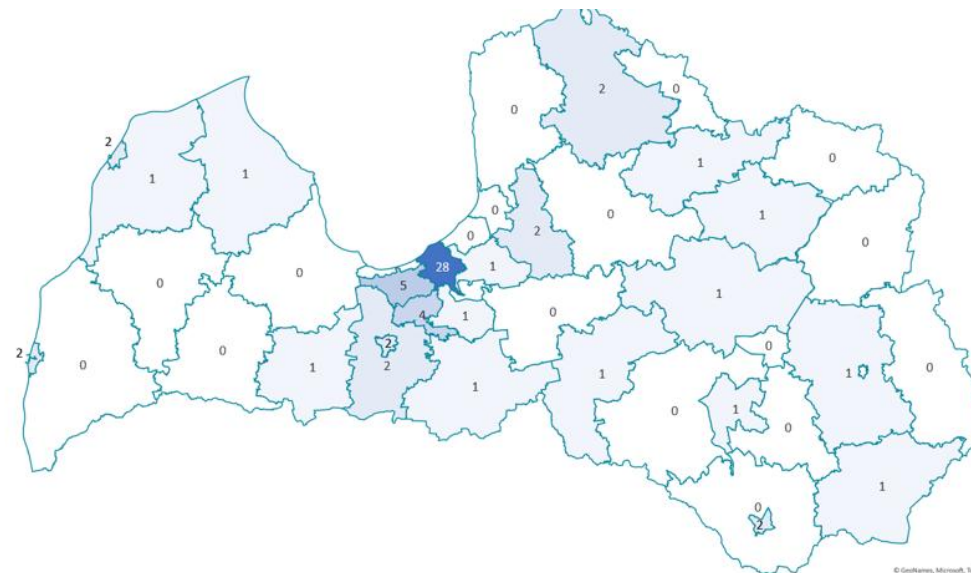
S|E|B

tet

②⑧ STONE

UZNĒMUMU GALVENIE RĀDĪTĀJI, 2023

**DARBINIEKU
SKAITS**
45.5
tūkst.

Avots: Sagatavojusi Ekonomikas ministrija, balstoties uz CSP datiem.

1. Inovācijas un produktivitāte

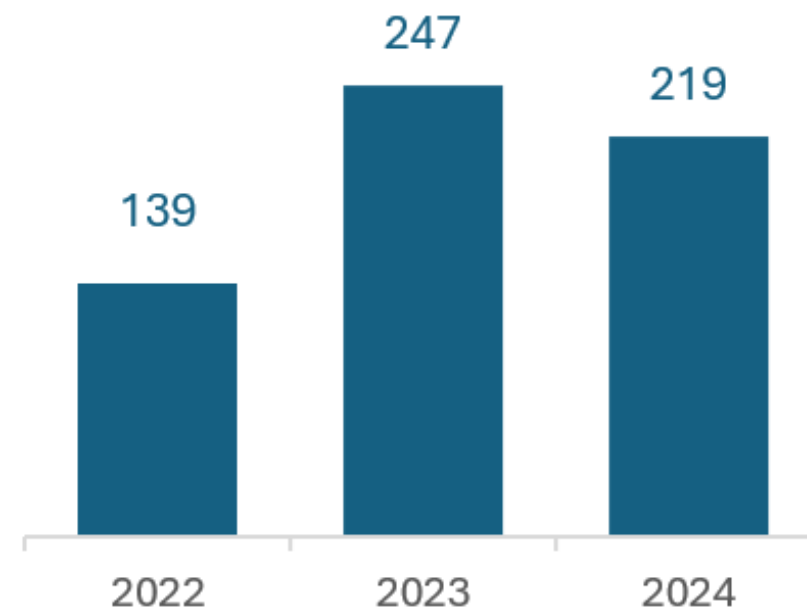
Vidējais vērtējums valsts politikai inovācijās:

5.2 / 10

Aptuvenais darbinieku skaits:

4-50 (pilna laika ekvivalents)

APTAUJĀTO UZŅĒMUMU
IEGULDĪJUMI PĒTNIECĪBĀ UN
ATTĪSTĪBĀ, MILJ. EUR

Pētījumu un attīstības ieguldījumu uzskaitē

P&A uzskaiti veic 39, bet neveic - 19 uzņēmumi.

Daudzi no aptaujātajiem uzņēmumiem arī nemaz nevēlētos šādas uzskaites veikt, drīzāk uzskatītu to par birokrātisko slogu.

Uzņēmumi, kas veic P&A uzskaiti, bieži norādīja, ka veic tiešo P&A izdevumu uzskaiti, bet netiešās izmaksas uzskaitīt ir daudz sarežģītāk, tas bieži netiek darīts.

Lielākā daļa uzņēmumu norādīja, ka tie P&A ieguldījumi, par kuriem uzņēmums sniedz datus gada pārskatā, neraksturo uzņēmuma reālos ieguldījumus P&A.

Grūtības uzņēmumiem rada konkrētas definīcijas trūkums par to, kas ir P&A ieguldījumi, kā arī vienotas metodoloģijas trūkums P&A aprēķiniem.

Galvenie ieteikumi inovāciju, pētniecības un attīstības, produktivitātes uzlabošanas jomās

1/2

Stiprināt cilvēkresursu kapacitāti:

- Sevišķi izcelta nepieciešama pēc augsta līmeņa speciālistu piesaistes.

Veicināt finansējuma pieejamību:

- Paplašināt līdzfinansējuma iespējas inovatīviem projektiem.

Noteikt samērīgas prasības, mainot noteikumus, bez liekas birokrātijas:

- Inovāciju attīstībai uzņēmumā nereti traucē neskaidrības attiecībā uz dažādiem valsts pārvaldē notiekošajiem procesiem, kas saistīti ar inovāciju radīšanu uzņēmumos.

Uzlabot enerģētikas infrastruktūru, nodrošināt konkurētspējīgas elektroenerģijas cenas:

- Uzņēmēji izceļ enerģētikas infrastruktūru un elektroenerģijas augstās cenas kā šķēršļus inovāciju attīstībai uzņēmumā. Cenu nenoteiktību.

Izstrādāt motivējošus rīkus, lai veicinātu uzņēmumu ieinteresētību ziņot CSP uzņēmuma P&A ieguldījumus

- Piemēram, priekšrocības iepirkumos, atvieglojumi u.c., t.sk. izvērtējot citu valstu pieredzi.
- Uzņēmumiem nepieciešams arī metodoloģisks atbalsts, lai atvieglotu P&A ieguldījumu aprēķināšanu.

Izstrādājot jaunas uzņēmēju atbalsta programmas, izvērtēt, cik pamatoti ir lielos uzņēmumus izslēdzošie kritēriji?

- T.sk. vērtēt arī piemērošanas praksi citās ES valstīs.

Pārvērtēt esošo atbalsta programmu kontroles mehānismus un administratīvā sloga samērīgumu, jo īpaši, izstrādājot nākamās programmas.

- Koncentrēties uz rezultātu kontroli pēc būtības, mazinot uzsvaru uz procesu un dokumentācijas kontroli.

Inovāciju atbalsta programmās valsts pārvaldes pusē operatīvāk veikt uzņēmēju iesniegto grozījumu izvērtēšanu un saskaņošanu.

- Šobrīd projektu grozījumi, kuri bieži vien inovāciju izstrādē ir objektīvi nepieciešami, tiek izskatīti mēnešiem ilgi.
- Izvērtēt iespējas izmantot arī mākslīgā intelekta risinājumus izvērtēšanas uzlabošanai.

2. Eksporta tirgi

Vidējais eksporta īpatsvars
aptaujāto uzņēmumu vidū: **85,6%**

Galvenie eksporta tirgi:
UK un ES valstis: **DE, FR, PL,**
BE, SE, SI, LT un **EE**

ASV un ES
valstis

NVS valstis
(t.sk. RU,
BY), CN

Eksporta atbalsta mehānismu pieejamības veicināšana, atbalsta intensitātes lielajiem uzņēmumiem paplašināšana:

- Būtu noderīgi vairāki mērķtiecīgi atbalsta pasākumi, īpaši orientēti uz lieliem eksportējošiem uzņēmumiem.
- Pirmkārt, līdzfinansējums dalībai starptautiskās un vietējās izstādēs. Otrkārt, programmas jaunu eksporta tirgu attīstīšanai”.

Eksporta garantiju paplašināšana:

- Šāds instruments palīdzētu samazināt riskus, kas saistīti ar gariem maksājumu termiņiem un nestabilitāti trešo valstu tirgos. Arī Eiropas Savienības ietvaros.

Valsts lomas stiprināšana eksporta atbalstā, t.sk. līdzfinansējums dalībai starptautiskās izstādēs un eksporta programmās, starptautisko kontaktu veidošanas iespēju pilnveidošana. Atbalsts no LIAA un vēstniecībām.

Sertifikācijas un regulējuma prasību atvieglošana:

- Sarežģīti sertifikācijas procesi kavē uzņēmumu spēju ienākt jaunus eksporta tirgos, īpaši Āzijā un Āfrikā. Papildus dažos tirgos novērojama nevienlīdzīga attieksme pret ārvalstu ražotājiem.

Globālo politiku ietekme, piemēram, "zaļā kursa" radītie izaicinājumi:

- Uzņēmumi nesniedza konkrētus priekšlikumus, bet norādīja uz "zaļo kursu" kā būtisku izaicinājumu, kas ietekmē to konkurētspēju globālajā tirgū.

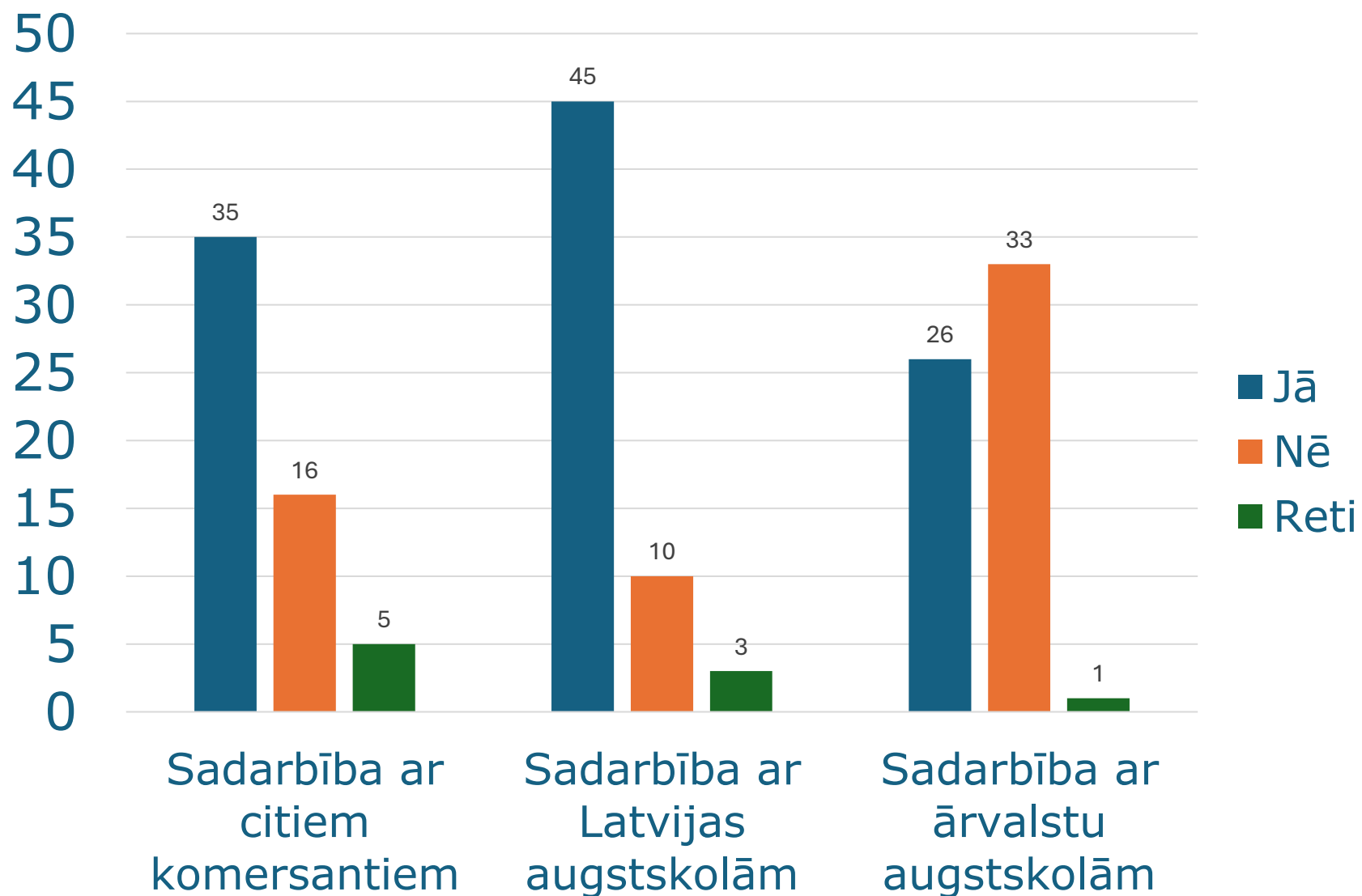
Ieteikumi loģistikas un piegādes problēmu risināšanai:

- Nepieciešams attīstīt transporta infrastruktūru un nodrošināt tiešos avio savienojumus ar tādiem tirgiem kā ASV un Kanāda.

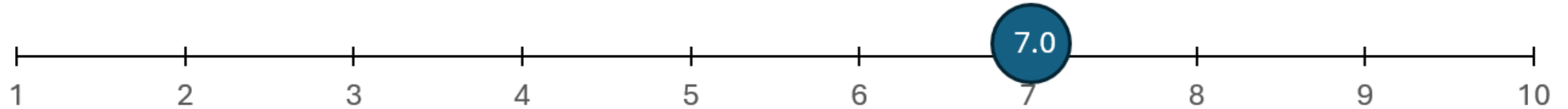
Darbaspēka pieejamības problēmu risināšana:

- Būtisks faktors, kas ietekmē eksporta kapacitāti.
- Izglītības sistēmas uzlabojumi, īpaši STEM jomas popularizēšana jauniešu vidū, kā ilgtermiņa risinājums šai problēmai.

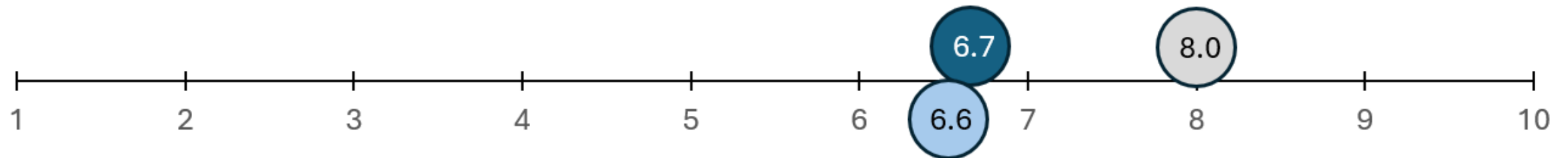
3. Sadarbība ar politikas veidotājiem, zinātniekiem un uzņēmējiem

UZŅĒMĒJU VĒRTĒJUMS SADARBĪBAI AR AUGSTSKOLĀM

UZŅĒMĒJU VĒRTĒJUMS PAR LATVIJAS AUGSTSKOLU UN ZINĀTNISKO INSTITŪTU KAPACITĀTI (●), LATVIJAS ZINĀTNIEKU ATVĒRTĪBU UN MOTIVĀCIJU SADARBOTIES (●), UZŅĒMUMA SPĒJĀM PAŠIEM ATRAST SADARBĪBU AR ZINĀTNIEKIEM (●)

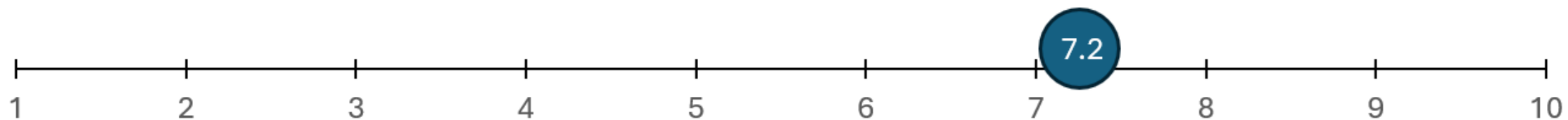

BALTIJAS VALSTU UZŅĒMĒJU VĒRTĒJUMS PAR SADARBĪBU AR ZINĀTNIEKIEM. LATVIJA (●), LIETUVA (●), IGAUNIJA (●)

Vidējais vērtējums. Skalā no 1 līdz 10, kur "1" nozīmē ļoti zemu vērtējumu, bet "10"- ļoti augstu vērtējumu.

UZŅĒMĒJU VĒRTĒJUMS PAR SADARBĪBU AR POLITIKAS VEIDOTĀJIEM

BALTIJAS VALSTU UZŅĒMĒJU VĒRTĒJUMS PAR SADARBĪBU AR POLITIKAS VEIDOTĀJIEM/IERĒDŅIEM,
LATVIJA (●), LIETUVA (●), IGAUNIJA (●)

Vidējais vērtējums. Skalā no 1 līdz 10, kur "1" nozīmē ļoti zemu vērtējumu, bet "10"- ļoti augstu vērtējumu.

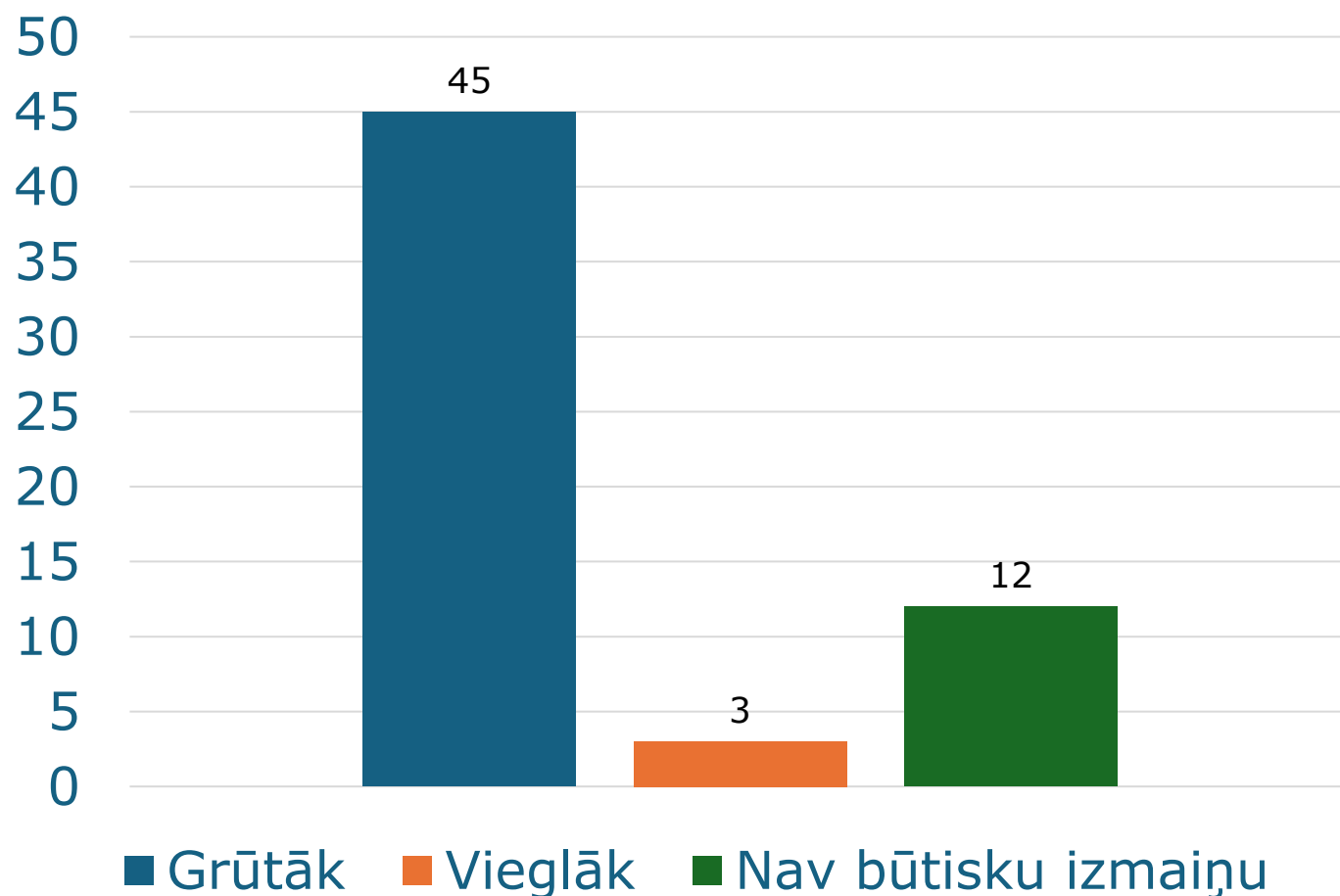
Galvenie ieteikumi sadarbībai ar politikas veidotājiem, zinātniekiem un citiem uzņēmumiem

- Liela daļa aptaujāto sadarbojas ar citiem uzņēmumiem (piemēram, jaunu produktu izstrādē) un, spriežot pēc pētījuma rezultātiem, īpašs atbalsts tam nav vajadzīgs.
- Uzņēmēji vēlētos lielāku iniciatīvu, atvērtību no augstskolu puses. Jāstiprina spēja augstskolām un zinātniskajiem institūtiem atrast laiku un resursus sadarbībai gadījumos, kad ir kapacitāte sadarbīties.
- Uzņēmēji iesaka kāpināt augstskolu kapacitāti - lai zinātniekiem būtu ko piedāvāt sadarbībai.
- Uzņēmēji norāda, ka augstskolām ne vienmēr ir spēja pielāgoties sadarbībai ar uzņēmumiem - iziet ārā no ierastās kārtības.

4. Cilvēkkapitāls

Darbinieku piesaistes izmaiņas pēdējo 3 gadu laikā

Iemesli «grūtāk»:

Uzņēmumu paplašināšanās

Augstas kvalifikācijas prasības

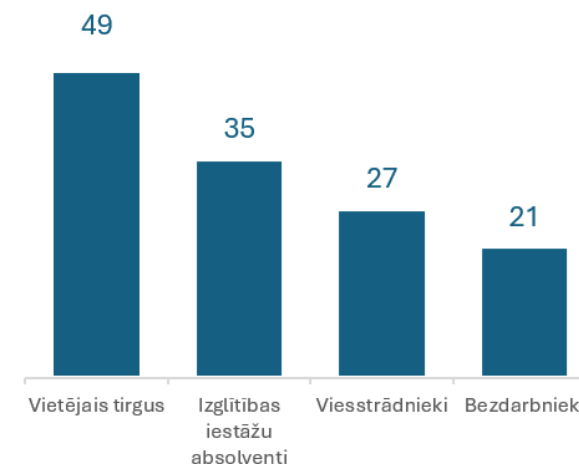

Demogrāfiskie izaicinājumi

Reģionāls darbinieku trūkums

UZŅĒMUMU SKAITS PĒC DARBASPĒKA
PIESAISTES AVOTA

Izglītības sistēmas uzlabošana:

- Jāpalielina investīcijas izglītības sistēmā.
- Jānosaka mūžizglītība kā prioritāte.
- Jāattīsta ar STEM priekšmetiem, digitālajām prasmēm saistītā apmācība.

Darbspēka apmācību uzlabošana:

- Būtu lietderīgi plašāk atbalstīt uzņēmumus darbinieku apmācību veikšanā, t.sk. mazinot birokrātiju esošajos atbalsta mehānismos.

Veselības aprūpes pieejamības un kvalitātes uzlabošana:

- Jāuzlabo veselības aprūpes pieejamība un kvalitāte. Sevišķi aktuāli kļūst, palielinoties darbspējas vecumam.

Cilvēkresursu pieejamības nodrošināšana:

- Atvieglot darbspēka piesaisti uzņēmumiem jomās, kur to visvairāk trūkst: visa veida IT speciālisti, sevišķi augstas kvalifikācijas; dažādu jomu kvalificēti inženieri, augstākās un vidējās kvalifikācijas speciālisti mehatronikā, elektrotehnikā, mehānikā; dažādi iekārtu operatori, tehniskie speciālisti.
- Uzlabot darbspēka pieejamību Latvijas reģionos.
- Jārada mehānismi, lai no Latvijas neizbrauc darbspēks.
- Maksimāli jāiesaista darba tirgū vietējās rezerves.

Nodokļu sistēmas pilnveide:

- Jāmazina darbaspēka nodokļu slogs.
- Jānodrošina nodokļu atvieglojumi darba devējiem, kuri nodrošina darbiniekiem papildu labumus, kas nav obligāti, piemēram, transporta pakalpojumus uz/no darbavietas, apmaksātas pusdienas un tml.
- Jāpilnveido virsstundu uzskaitē un apmaksa, slimības lapu regulējums.

Nodarbinātības regulējuma pilnveide:

- Pilnveidojumi attiecībā uz darba uzteikuma termiņiem, asinsdonoriem, iespējām pēkšņi noteikt "hokeja brīvdienas".

5. Birokrātija

Galvenie ieteikumi birokrātijas mazināšanai: procesi un dati

- Vienkāršot būvniecības saskaņošanu, īpaši ES fondiem piesaistītos projektos.
- Atvieglot ar naudas atmazgāšanas novēršanas prasībām saistīto birokrātiju.
- Ietekmes uz vidi novērtējuma procedūras atvieglošana.
- Novērst datu pieprasījuma dublēšanos starp valsts iestādēm.
- Samazināt atskaišu skaitu un vienkāršot formas (CSP, VID, Latvijas Banka).
- Konkrētās prioritāšu jomās noteikt īsākus termiņus lēmumu pieņemšanai.
- Modernizēt e-sistēmas – lai tās būtu saprotamas, ātri aizpildāmas un vienotas.

Galvenie ieteikumi birokrātijas mazināšanai: uzņēmējdarbības atbalsts

- Vienkāršot ārvalstu darbinieku piesaistes procesu (īpaši augsti kvalificētiem).
- Mazināt ALTUM un LIAA atbalsta programmu birokrātiju.
- Uzlabot VID konsultāciju pieejamību un komunikāciju ātrumu.
- Ieviest atvieglojumus izmaksām, kas saistītas ar atbilstības prasību izpildi.
- Celt ierēdņu izpratni par uzņēmējdarbību, lai veicinātu labāku sadarbību.

Paldies par uzmanību!